כי תניא ההיא בברכת המזון, כי קאמר רבי יוחנן בשורה, ואלא הא *דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן *מברכים ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין וברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין ברכה בשורה מי איכא? אלא כי קאמר רבי יוחנן ברחבה ואלא הא דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה וחתנים מן המנין, וברכת אבלים בעשרה כל שבעה ואין אבלים מן המנין ברכת רחבה כל שבעה מי איכא? משכחת לה בפנים חדשות כי הא דרב חייא בר אבא מקרי בניה דריש לקיש הוה ואמרי לה מתני בריה דריש לקיש הוה, שכיב ליה ינוקא, יומא קמא לא אזל לגביה, למחר דבריה ליהודה בר נחמני מתורגמניה אמר ליה קום אימא מלתא כל קביל ינוקא פתח ואמר °וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו דור שאבות מנאצים להקב"ה כועס על בניהם ועל בנותיהם ומתים כשהם קטנים ואיכא דאמרי בחור הוה והכי קאמר ליה °על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כולו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה *מאי ועוד ידו נטויה? אמר רב חנן בר רב הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה אלא °כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו אפילו נחתם לו גזר דינו של שבעים שנה לטובה נהפך עליו לרעה אתא לנחומי צעורי קמצער ליה! הכי קאמר ליה חשיב את לאתפוסי אדרא אמר ליה קום אימא מלתא כנגד שבחו של הקב"ה פתח ואמר האל הגדול ברוב גדלו אדיר וחזק ברוב נוראות מחיה מתים במאמרו עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר בא"י מחיה המתים א"ל קום אימא מלתא כנגד אבלים פתח ואמר אחינו המיוגעים המדוכאין באבל הזה תנו לבבכם לחקור את זאת זאת היא עומדת לעד נתיב הוא מששת ימי בראשית רבים שתו רבים ישתו כמשתה ראשונים כך משתה אחרונים אחינו בעל נחמות ינחם אתכם ברוך מנחם אבלים *אמר אביי רבים שתו לימא, רבים ישתו לא לימא, משתה ראשונים לימא, משתה אחרונים לא לימא דאר"ש בן לקיש וכן תנא משמיה דר' יוסי *לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן אמר רב יוסף מאי קרא °כסדום היינו לעמורה דמינו מאי אהדר ליה? °שמעו דבר ה' קציני סדום וגו' א"ל קום אימא מלתא כנגד מנחמי אבלים פתח ואמר אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו (שנאמר °כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו') אחינו, בעל הגמול ישלם לכם גמולכם ברוך אתה משלם הגמול א"ל קום אימא מלתא כנגד כל ישראל פתח ואמר רבון העולמים פדה והצל מלט הושע עמך ישראל מן הדבר ומן החרב ומן הביזה ומן השדפון ומן הירקון ומכל מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם טרם נקרא ואתה תענה ברוך אתה עוצר המגפה אמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא *עשרה כוסות תקנו חכמים בבית האבל: שלשה קודם אכילה כדי לפתוח את בני מעיו שלשה בתוך אכילה כדי לשרות אכילה שבמעיו וארבעה לאחר אכילה: [א] אחד כנגד הזן ואחד כנגד ברכת הארץ ואחד כנגד בונה ירושלים ואחד כנגד הטוב והמטיב הוסיפו עליהם ארבעה: אחד כנגד חוני העיר ואחד כנגד פרנסי העיר ואחד כנגד בית המקדש ואחד כנגד רבן גמליאל התחילו היו שותין ומשתכרין החזירו הדבר ליושנה מאי רבן גמליאל דתניא *בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו יותר ממיתתו עד שהיו מניחים אותו ובורחין עד שבא רבן גמליאל ונהג קלות בעצמו והוציאוהו בכלי פשתן ונהגו כל העם אחריו להוציא בכלי פשתן אמר רב פפא והאידנא נהוג עלמא אפילו *בצרדא בר זוזא: אמר רבי אלעזר

האומר

בברכת המזון. להצטרף בג' לזמון עליו שהרי הוא חייב בכל המצות: בשורה. כשהיו חוזרין מן הקבר היו עושין שורה סביב האבל לנחמו ומושיבין אותו והן עומדים סביב ואמרי' בסנהדרין (דף יט.) אין שורה פחות מי': ברחבה. כשמברין את האבל סעודה ראשונה משל אחרים כדאמרינן במועד קטן (דף כז:) היו מברין אותו ברחבה ומברכין שם ברכת אבלים כדמפרש לקמיה ברוך מנחם אבלים: אמר ליה. למתורגמניה: כל קביל ינוקא. לנגד המאורע דברים ניחומים על מיתת הילד: וירא ה'. מה עשו אבות: וינאץ מכעס. שהכעיסוהו וגרמו לו לפקוד על בניהם ובנותיהם: ואית דאמרי. לא תינוק היה המת אלא בחור היה והך קרא אמר "על בחוריו וגו'": של ע' שנה. "ועוד" דריש כמו ועד עולמו של אדם, "נטויה" נהפכת מטוב לרע: אתא לנחומי צעורי מצער ליה. בתמיה מוכיח על פניו שבשביל עונו מת בנו: חשיב את לאתפוסי אדרא. חשוב אתה למעלה לתופסך ואת בניך בעון הדור דקי"ל *בזמן שצדיקים בדור צדיקים נתפסים על הדור שנאמר וממקדשי תחלו (יחזקאל ט): האל הגדול ברוב גודלו. בברוך פתח בה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם האל הגדול וכו': אחינו המיוגעים כו'. ברכה הסמוכה לחברתה היא וכן סדורות על הסדר: באבל הזה תנו לבבכם לחקור זאת שזאת עומדת לעד. שהכל מתים ולא תבכו יותר מדאי: משתה הראשונים לימא. משתה ראשונים הוא: בבריתו של אברהם. שגמל חסדים דכתיב (בראשית כא) ויטע אשל ר"ת אכילה שתיה לויה*: עשרה כוסות. להרבות לו בשתיה כדכתיב (משלי לא) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש: קודם אכילה. שהיו רגילין להמשיך פרפראות לפני סעודה כגון כיסנין וסופגנין ואיסקריטין ובאותם פרפראות משקין לאבל ג' כוסות: אחד כנגד הזן. על כל ברכה שותה הכוס ומוזגין לו אחר: כנגד חוני העיר. תקנו להם ברכה עליו לפי שהיו שמשי העיר להתעסק במתים ובשאר צרכי ציבור: פרנסי העיר. שהיו עשירים מבזבזים ממונם לקבורת עניים: כנגד בהמ"ק. תקנו עליו ברכת ניחומים שינחמנו המקום בבניינו מאבלנו שאנו מתאבלים עליו כבעל מת: כנגד ר"ג. לקמן מפרש: ליושנה. עשרה כוסות: הוצאת המת. שהיו קוברים אותו בכלים יקרים כגון שיראין וסרקות: בצרדא בר זוזא. בגד קנבוס שאינו שוה אלא דינר:

האומר

תורה אור

כי תניא ההיא בברכת המזון. פי' בקונטרס להצטרף עם ג' לזימון שהרי הוא חייב בכל המצות ואין נראה לר"י דא"כ לא אתא לאשמועינן אלא דחייב במצות והוה ליה למימר בהדיא דחייב במצות ועוד דא"כ מאי פריך ליה מברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין דקאמר ברכה בשורה מי איכא אלא ע"כ היינו ברכת המזון והדרן קושיא לדוכתין דקתני ואבלים מן המנין ואוקמינן בברכת המזון ולפירש הקונטרס לא קשיא מידי דכי קתני ואבלים מן המנין היינו להצטרף לזימון לומר נברך שאכלנו משלו אבל ברכת אבלים שמברכים בברכת המזון קאמר רבי יוחנן דאינו מן המנין לכך צריך לפרש כי תניא ההיא בברכת המזון היינו ברכת אבלים שבברכת המזון מכאן משמע שברכת אבלים שבברכת המזון לא הוי אלא בעשרה מדסליק אדעתיה דמקשן דאיירי בברכת אבלים שבברכת המזון וקאמר בעשרה והוה ניחא ליה בהכי אי לאו משום דקתני לעיל בברייתא ואבלים מן המנין אם כן צריך עשרה: אלא כי קאמר ר' יוחנן ברחבה. אי גרסינן אלא משמע דההיא דלעיל נמי מעמיד ברחבה ותימה למה הוצרכו תרי מילי דר' יוחנן ההיא דלעיל והך וצריך לומר דחדא מכלל חברתה אתמר ההיא דלעיל מכללא דהך אבל אי לא גרסינן אלא ניחא דלעיל איירי בשורה והכא ברחבה בלא פנים חדשות ומימרא שלישית של רבי יוחנן הוצרך להשמיענו דבפנים חדשות אין אבלים מן המנין ואי נקט ההיא ה"א איפכא דוקא מיום ראשון ואילך אבל ביום ראשון שייכי טפי ומברכים לה בלא י':

האומר

עין משפט
נר מצוה

מג א מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ו טוש"ע יו"ד סי' שעט סעיף ה:
מד ב מיי' פי"ג שם הלכה א סמג עשין דרבנן ב:
מה ג מיי' שם הל"א סמג שם:
מו ד מיי' פ"ד שם הל"א סמג שם טוש"ע יו"ד סי' שנג סעי' ב:

מגילה כג:
[תוספתא מגילה פ"ג]
[שבת לג:]
שבת דף לג.
[ועי' רש"י סוטה ד"ה פונדק]
ס"א אינו
שמחות פי"ד [פסחים קי.]
מ"ק כז: [תוספתא נדה פ"ט]

הגהות הגר"א

[א] גמ' (אחד כנגד הזן כו' עד הטוב והמטיב) תא"מ (ואפשר דהם כנגד ד' ברכות האמורים למעלה פתח ואמר כו' ואולי על כל כוס אומר ברכה א'):

גליון הש"ס

גמ' כל המנבל פיו. עיין ט"ז יו"ד רסי' קכד:

[גי' הערוך צדרא ועיין ב"מ נא. דאיתא צדרייתא ופרש"י בגדי קנבוס אבל בשאלתות איתא בצרדא כדאיתא לפנינו]

נושא/מבנה

הבנת ר' יצחק אמר ר' יוחנן והסבר ענין הדנין ברכת אבלים וברכת חתנים

הבנת "מי איכא"

נושא/מבנה

סידרה של דברים וברכות שנאמרו במסגרת ניחום אבלים שערך ריש לקיש עם מתורגמניה אצל רב חייא בר אבא שנפטר לו בנו

נושא
תקנת עשר כוסות בבית האבל

נושא
ג' שלבים בדנין (והיוקר) הקשורות ההוצאות לקבורת המת

מבנה
הבנת ר' אלעזר

נושא